

דו-שיח עם הרמב"ם: הבריאה והאנתרופיה

ושוב שיחה עם הרמב"ם.

שלום רוזנברג: חזרתי שוב לבקש ראיון אתך, המורה! זהו נושא עקרוני, ובעולם האקדמי במשך דורות הוא עומד בוויכוח. מה עמדתך ביחס לשאלת בריאת העולם? קדמות או חידוש, נצח או בריאה.

הרמב"ם: כנראה שלא מספיק לפרופסורים האלה מה שכתבתי וחזרתי וכתבתי. אני מאמין בחידוש ואפילו יש מאין. ואתה אותי מטריד שוב באותה שאלה.

ש"ר: סליחה, המורה! אך ללמוד אני צריך. יש מקומות הרבה שנראים אצלך דו-משמעיים. המעיינים, איך נקרא להם? הרדיקליים!, חושבים שזה אחד המקומות בהם הסתרת את דעתך האמתית, ובעצם אתה סובר שהעולם קדמון.

הרמב"ם: כנראה שלא תמו קוראים לא אחראיים בספר המורה. לא אחראיים ולא דייקנים. כאן סבלי כפל ומכופל, כי דווקא במקום זה שבו הגעתי לאחד החידושים החשובים והמקוריים שלי. הם סלפו את דברי, כי לא התחילו להבין אותם. אגב, לא הרדיקליים ולא המסורתיים. הוכחה שלי דומה ביסודו למה שאתם קוראים העיקרון האנתרופי.

ש"ר: האומנם? כיצד זה ייתכן? העיקרון האנתרופי מתבסס על מדע ועל מושגים שהיו בלתי ידועים כלל. רק פה למדת למשל על G קבוע הכבידה, וכדומה על נוסאות אחרות.

הרמב"ם: לכאורה אתה צודק, אך איך אמר אליפז: "פֶּתַר לִי זְעִיר וְאֶחָדֶךָ". מאוחר יותר הדברים יתבארו. בשאלת הבריאה אנו עומדים במאבק אנו אחת משלוש העמדות המתווכחות ביניהן, אציג אותן, כשאני מתעלם מהפרטים. נניח שאתם רואים צורה מסוימת על שולחן הטלפון בבית שאתם מבקרים. יש שלוש אפשרויות בלבד להסביר אותה [1] צורה מקרית של אבק שהגיע דרך חלון פתוח [2] זה היה נסורת ברזל שהסתדרה לפי השדה המגנטי, [3] מספר טלפון שמישהו רשם על האבק. אך נקרב את המשל לשאלתנו. אסטרונומים בודקים ברדיו-הטלסקופים שלהם, את השידורים המגיעים מהמרחקים הקוסמיים, מה הם עשויים לשמוע? שלוש אפשרויות יש: [1] רעשים ללא משמעות, [2] תופעה טבעית, תוצאה מפעולתו של כוכב דוגמת הפולסר שבסיבוב שולח "פולסים", פעימות מדויקות יותר מאשר בשעונים האטומיים. [3] ואולי מסרים של יצורים בעלי תבונה. גם אנו מחפשים את מי שיצר את העולם, נמצא מעבר לו, אך השאיר טביעת האצבעות שלול בבריאה שהוא ברא.

ש"ר: אתה חושב שניתן למצוא אותו?

הרמב"ם: אנסה להסביר לך את עמדתי ואתה וקוראי יפסקו. כדי להסביר זאת אני חייב לתאר להם קצת מהאסטרונומיה של תקופתי.

ש"ר: ככה חושב אתה שתוכל לשכנע אנשים שעם חלב אמם למדו את קופרניקוס ואת ניוטון.

הרמב"ם: כן! הסכת ושמע! ספר יכול להיות מלא טעויות ולמרות הכל להיות נכון, ולהיפך.. לצדוק בכל עמוד, אך כולו מופרך. אבל אוכיח את צדקתי ביישום ולא בתיאוריה. אנא שמעני. בעולמי הפרימיטיבי השמש וכוכבי הלכת הסתובבו סביב האדמה. הגאומטריקנים שלהם היו מצוינים, אבל הייתה להם קונצפציה מוטעית. זאת הסיבה שהם לא יכלו להשתמש בעיגולים או אליפסות כדי לתאר את תנועת כוכבי מערכת השמש. התוצאה הייתה מסובכת עד למאוד. הבאתי דיאגרמה המתארת מה הם ראו בשמים, צורות מסובכות

כאמור, כוכבי לכת שהסתובבו לא מסבבי למרכז העיגול, וכדור'. אלא שאני הלכתי בדרך אחרת. תחשוב, איך נראית צורה בספרי הגאומטריה או הפיסיקה? זאת צורה מתמטית? אתה לא תטעה. והנה העולם כפי שראינו אותו אנחנו, לא היה נראה כך. היינו חייבים לעשות, איך להגיד זאת בלשונכם שמיניות בנייר או בקלף, כדי שהוא יתאר את עולמנו. למה? הלוא ברור שהעולם נבע מא-להים בצורה שניתן לקרוא אותה מתמטית. אז גיליתי את הסוד ופרסמתי אותו בחלק השני של ספר המורה. משל למה הדבר דומה? כל הדברים המוזרים האלה באו כדי לאפשר את החיים כפי שאנו מכירים אותם בעולמנו. אתה מבין אותי? משל למה הדבר דומה? לגינה מרהיבה, עם פרחים, עצי פרי, ומסלולים עבור אופניים ומכוניות ילדים. יום אחד אתה שם לב, שעל יד המסלולים יש פתחים למנהרות קטנות שמתחת למסלולים האלה. או אז אתה מגלה שצבים קטנים ויפהפיים עוברים שם, מדי פעם בפעם. שם, כדי שהתנועה בגינה לא תפגע בהם. אתה מסתכל בפרטים ורואה שללא ספק המנהרות הללו נחפרו כאשר הגינה נבנתה. במילים אחרות מי שתכנן ובנה את הגינה חשב לא רק על המבקרים האנושיים אלא גם על הצבים הקטנטנים. זה סודו של העיקרון האנתרופי, כבר כאשר הקב"ה תכנן את הפיסיקה והאסטרונומיה הוא חשב על בני האדם.

ש"ר: כבוד המורה! תן לי לשאול שאלה של נבון. אולי הגינה, המסלולים והמנהרות היו תופעת טבע שהמתכנתים ניצלו.

הרמב"ם: איך אמר הלוי: שבו דבריך רזים אחרי היותם שמנים! המנהרות והמסלולים הם יותר מדי גיאומטריים מכדי להניח שאפיקורס היה הגנן, ופחות מדי אריסטוטליים כדי לחשוב שהם עשו את הסדר. לפניך יצירת אומנות ולא יצירת גאומטריה, במילים אחרות בני אדם. העולם תוכנן על ידי יוצר בעל תבונה, אם תרצה שלוחיו. שלא כאריסטו שחשב שהעולם העליון הוא מכלול גיאומטרי הוא חשב על אותם צבים קטנים והזמין אותם לעולמו. בלשון הפתגם סוף הביולוגיה בתכנון פיסיקה וכימיה תחילה. אך למה שכחת ולא הבאת משהו לחגוג?

ש"ר: על מה?

הרמב"ם: נגענו היום בפרק הי"ט של חלק ב' בספר המורה! שכחת שבו אני מראיין את אריסטו ומתפלמס אתו על עמדתו... ממני למדת, נכון?